

Тасқала аудандық әдістемелік кабинеті

Қосымша білім беру ұйымдарына арналған
“Драма” үйірмесінің бағдарламасы

Тасқала – 2020

Таскала аудандық балалардың мектептен тыс жұмыс орталығының қосымша білім беру педагогы Рахметов Қамбар Сансызбайұлының

«Драма» үйірмесі бағдарламасына

Сын – пікір

Шығармашылық қабілеті дамыған тұлға қалыптастыру – қазіргі оқу үрдісінің ең басты талаптарының бірі. Шығармашылық тұлға қалыптастырудың бір жолы ең алдымен оқушылардың танымдық ізденістерін тиімді ұйымдастыру мен жүзеге аспақ. Шығармашылық қабілет әр оқушының табиғатында болуы мүмкін.

Үйірменің міндеті - оқушыға оның бойында жасырын жатқан мүмкіндіктерін ашып көрсету. Бұл үйірме оқушылардың өз бетінше ізденімпаздық, шығармашылық қабілеттерін ояту.

«Драма» үйірмесі оқушыларға алған білімін практикада қолдана білуге, сахна өнерінің тарихын, мәдениетін, көрнекілігін білуге, патриоттық сезімді ұялатуға, отансүйгіштікке тәрбиелеуге бағытталған. Бұл үйірме жоспары дәстүрлі театр саласымен заманауи бағыттағы сахналық қойлымдарды біріктіріп отыр. Әр тақырыпқа орай театр саласының қыр-сыры, сахнаны безендіруден бастап, гримм техникасын меңгеруге дейінгі акпарат үйірме жоспарында қарастырылған. Оқушыларға актерлік шеберлікті шыңдауды, сахнада өзін-өзі ұстауды, сөйлеу мәдениетін қалыптастыруды, сахналық образды шығаруды басты назарға алған «Драма» үйірмесі оқушыларды қоғамда саналы адам ретінде қалыптастыра отырып тәрбиелейді.

Мұғалім өз ойын шеберлікпен сауатты, қисынды жеткізу тұрғысынан дайындығын байқатты. Жұмыстың тақырыбы толық ашылған, қойылған мақсат, міндет орындалған. Қолданылған іс-тәжірибелік материалдар сенімді, қорытындылар негізделген, бұл жұмыстар тәжірибелік маңызға ие. Мұнда оқушыны шығармашылық жолда шындай отыра, ізденімпаз, көшбасшы, топта жұмыс жасай алатын тұлғаны қалыптастыруға ерекше мән берілген.

Сондықтан да бұл әдістемелік іс-тәжірибе жұмысы аудандық көлемде мектептерге қолдануға лайықты деп есептеймін.

Ы.Алтынсарин атындағы

ЖОББМ жоғары санатты

қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі Г.О.Сұлтангереева

Таскала аудандық білім бөлімінің оқу-әдістемелік кабинетінде қаралып, аудандық қосымша білім беру педагогтарына тартуға ұсынылды.

Хаттама № 4 күні 14.10.2020ж.

Құрастырушы: Рахметов Қамбар Сансызбайұлы

Таскала аудандық балалардың мектептен тыс жұмыс орталығының қосымша білім беру педагогы

Рецензент:

Ы.Алтынсарин атындағы

ЖОБЕМ қазақ тілімен әдебиеті пәнінің

жоғары санатты мұғалімі

Султангереева Гүлайым Орынғалиевна

«Драма» үйірмесі қосымша білім беру педагогтарына ұсынылады. Мұнда дарынды оқушыны шығармашылық жолда шыңдаудағы ізденімпаз тұлғаның қалыптасуына ерекше мән беріледі.

Бағдарламаның мазмұны

1. Үйірме жоспарына сын-пікір	3 бет
2. Аудандық білім бөлімінің хаттамасы	4 бет
3. Бағдарлама мазмұны	5 бет
3. Түсінік хат	6-7 бет
4. Үйірме бағдарламасының мазмұны	8 бет
5. Үйірменің тақырыптық сабақ жоспары	9 бет
6. Үйірменің тақырыптық жұмыс жоспары	10-12 бет
7. Сабақ жоспарлары	13-32 бет
8. Пайданылған әдебиеттер	33 бет

Түсінік хат

Үйірме бағдарламасы жоғары сыныптардағы оқушылардың жылдық жұмыс жоспарына сай есептеліп жасалған. Үйірме - бұл мұғалімнің оқушылармен әріптестік қатынаста және нәтижеге қол жеткізуі үшін жұмыс жасауына арналған. Бұл технология қатысушыларды ізденімпаздыққа, таным мен өзін-өзі тануға бағытталған. Үйірменің өз жұмыс мақсаты мен міндеттері бар. Сөзіну, елестету, көру, тапсырманы орындау, содан соң ізденімпаздықты ұйымдастыру - жетекшінің тілеген әрекеттері міне, осылар. Оқушының үйірмеге ұмтылысын күшейтетін нәрселер - өз идеяларын ұсыну, жарнамалау, өз жұмысының нәтижесін көру. Актер өнерпаздардың позициясымен таныса отырып оқушының танымдық, рухани, эмоционалды, еңбек тәжірибесін қалыптастырады және дамытады. Театр шығармашылығы оқушыларды өнерге деген қызығушылығын арттырады, ойқиялын, зейін, есте сақтау сияқты қабілеттерін арттырады. Ұжымда жағымды психологиялық атмосфера қалыптастырады. Үйірме жұмысы оқушылардың бір-бірімен тіл табыса білуі, өз ойларын, білімдерін ортаға салып, өз білгенін басқалармен бөлісе білуге үйретеді. Мұғалім көмегімен жас әртістер өз реждерімен жұмыс істейді, сөздерін жаттайды, оның дұрыс оқылуы мен дыбысталуын, интонация тазалығы, анық артикуляция, мимика, суреттің дәл ритмикасын келтіре отыра көркем образды ашады. Үйірме жұмысы үнемі өз жұмысын талдаумен, өз әсерімен бөлісумен аяқталып отырады. Үйірменің жұмыс кестесі аптасына 4 сағаттан жүргізіледі. Үйірмедегі оқушылар көпшілік шараларда, мерекелерде қойылымдармен сюжеттерді көрермен назарына ұсынуға, түрлі деңгейдегі сайыс, байқауларға қатысуға мүмкіндік алады.

1. Мақсаты:

- оқушылардың рухани дүниесін байыта отырып, эстетикалық, көркемдік, адамгершілік, азаматтық тәрбие беру;
- оқырмандық, көрермендік талғамды қалыптастыру;
- ауызша сөйлеу мәдениетін қалыптастыру;

2. Міндеті:

- әдебиетті өнер табиғатына сай оқи білуге, мән - мағынасын терең түсінуге мүмкіндік туғызу;
- көркем әдебиетті оқуға деген қызығушылығын ояту;
- жеке тұлғаның эмоциялық мәдениетін қалыптастыру;
- актерлік шеберлігін қалыптастыру, дамыту.

3. Жанашылдығы:

- бағдарламада театрлық-ойын әрекетінің құралдары жүйеленген, балалар шығармашылығының түрлі жанрлары театрлық көрініске ену арқылы іске асуына негізделген.

Күтілетін нәтижелер:

Оқу жылының аяғына қарай оқушы:

Біледі:

1. Театр деген не?
2. Театр басқа өнер түрлерінен несімен ерекшеленеді?
3. Театр неден пайда болды?

Театрдың қандай түрлері бар? (Қуыршақ, драмалық, опера, балет, музыкалық комедиялар, халықтық)

4. Театр қойылымдарын (спектакльдерді) кімдер жасайды?

Түсінігі болады

1. Сахнаның негізгі техникалық құралдары жөнінде
2. Сахнаның безендірілуі жөнінде
3. Сахна мен көрермен залында өзін - өзі ұстау ережелі туралы

Үйренеді:

1. Өзінің өмірдегі құбылыстарға қатынасын сахнада көрсетуді
2. Бейнелі ойлауды
3. Назарын аудара білуді
4. Өзін сахна кеңістігінде сезінуді

Таланттарын үстемелейді:

1. Кейіпкермен (сыныптастармен) сөйлесу;
2. Қарапайым актер шеберлігі;
3. Қоршаған әлемді бейнелі қабылдау;
4. Сыртқы зиян келтірушілерге дәл, бейнелі әсер ету;
5. Ұжыммен жұмыс;

Сондай-ақ, артық ұялшақтықтан, қоғамнан қорқудан, «сыртқы көзқарастан» қысылудан арылады, тіл табысқыштық, ашықтық, қоршаған ортаға қамқорлық, ұжым алдындағы жауапкершілік қасиеттерін алады.

«Драма» үйірмесі бойынша бағдарлама мазмұны

I. Кіріспе бөлімі (2 сағат)

Театр әлемі жайлы түсінік. Сахна мәдениеті жайлы ой толғамдар, сахна майталмандарының пікірі. Театр өнерінің маңыздылығы, заман талабына сай қажеттілігі, Сахна мәдениетін меңгеру, актерлік шеберлікті сезіну.

II. «Сөйлеу мәдениеті мен техникасы»

Бұл бөлімде тыныс алу, сөйлеу мүшелерінің еркін жұмыс жасауына бағытталған жаттығулар мен ойындар жүргізіледі. Сондай-ақ, нақты мәнер мен ойлау, орфоэпиялық заңдылықтар түсіндіріледі. Бөлімге байланыс қабілетін дамытатын, қысқаша ертегілер мен әңгімелер құрауға үйренетін, қарапайым іс-әрекеттерді тандай білетін сөздік ойындар енгізілген.

III. «Сымбат пен мүсін икемділігі»

Баланың қозғалыс қабілеттерін, дене әрекетінің әдемі қимыл қозғалысын, оқу күшін жеңілдетуге бағытталған дамыту ойындары мен жаттығу жұмыстары жүргізіледі.

IV. «Театральдық ойын»

Оқушының тек қана кәсіби шеберлігін дамыту қарастырылмайды, сондай-ақ, ойын әрекетіндегі эстетикалық сезімін дамыту, құрдастары мен үлкендер түрлі жағдаяттар арасында өзін дұрыс ұстай білу тәртібі үйретіледі.

V. «Әдеп пен мәдениет»

Оқушылардың өмірдің мәні мен құндылықтарын түсіну, жалпы адамзаттық бағалы қасиеттерді ұғыну, сөйлесу мәдениеті мен өзін ұстай білу әдебі, эстетикалық мәдениетті (талғамы бар оқырман, көрермен бола білуге) білу үйретіледі.

«Драма» үйірмесінің тақырыптық сабақ жоспарлары

Тақырып 3: Түрлі әңгімелерден рольдік ойындарға этюдтер жасау. Актер және сөз өнері.

Тақырып 7: Грим техникасы. Гримнің және гримдегі техникалық құралдардың гигиенасы. Жалпы рең берудің әдістері.

Тақырып 8: Пәні: мимика және пантомимиканы дамыту. Өз бетінің мимикасын талдау.

Тақырып 10: Сценарий жазудың алғы шарттары

Тақырып 14: Этюд сценарийімен жұмыс

Тақырып 16: Ақын Абайдың операдағы бейнесі.

Тақырып 18: Қойылымға дайындық М.Мағауиннің «Бір атаның балалары» повесінен үзінді

Тақырып 19: Театр костюмі: тарихы, түрлері, ерекшеліктері.

Тақырып 20: Сахналық этюд «Театр ілігінен басталады» Театр және кино өнерінің тарихынан.

Тақырып 21: Өнер бөлшектері.

«Драма» үйірмесінің тақырыптық жұмыс жоспары

№	Сабақтың тақырыбы	Сағат саны		Мерзімі
		Теория	Практика	
Топтар саны				
I-топ				
II-топ				
Кіріспе бөлімі (2 сағат)				
1	Кіріспе әңгіме. Үйірменің жұмыс жоспарымен таныстыру. Үйірмеге қатысушылар тізімін жасау.	1	1	
Сөйлеу мәдениеті мен техникасы (12 сағат)				
2	Сахналық кейіпкерді жасау үстінде жұмыс	3	3	
3	Түрлі әңгімелерден рольдік ойындарға этюдтер жасау.	3	3	
Сымбаттылық, икемділік (10 сағат)				
4	«Маша және Аю» қойылымына дайындық, сахналық пластика	2	2	
5	Сахналық «Көгерменге сөйлеу» этюдін үйрену. Оработка сценического этюда «Обращение» («Танысу», «Тілек тілеу», «Айна»).	3	3	
Театралдық ойын (56 сағат)				
6	Театр құрылымымен, оның негізгі мамандары: актер, режиссер, сценарист, суретші, гримермен танысу. Сахналық этюд «Театр мамандарын» үйрену.	3	3	
7	Грим техникасы. Гримнің және гримдегі техникалық құралдардың гигиенасы. Жалпы рең берудің	2	2	

әдістері					
8	Өз бетінің мимикасын талдау.	3	3		
9	Рольдегілердің мінез-құлық, түр, түс ерекшелігіне (сыртқы бейнесі мен дауыс мәнерін және т.б. ескере отырып) қарай соған сай келетін жас әртістерді рольдерге бөлу. Ертегіні мәнерлеп оқу.	2	2		
10	Сценарий жазудың алғы шарттары	2	2		
11	1,2- көріністердегі рольдермен жұмыс жасау. (Диалог барысындағы мимикамен, ой екпінімен, сахналық безендірумен жұмыс жасау)	2	2		
12	3,4,5,6,7 - көріністердегі рольдермен жұмыс жасау. (Диалог барысындағы мимикамен, ой екпінімен, сахналық безендірумен жұмыс жасау)	2	2		
13	8,9,10- көріністердегі рольдермен жұмыс жасау. (Диалог барысындағы мимикамен, ой екпінімен, сахналық безендірумен жұмыс жасау)	2	2		
14	Этюд сценарийімен жұмыс	3	3		
15	Костюмдермен, безендірумен, музыкалық қосымшамен бірге күрделі дайындық жұмысын жүргізу.	3	3		
16	Абайдың операдағы бейнесі	2	2		
17	Үйірмені сырттан бақылаушылармен және қатысушылармен бірге талдау жұмысы (келесіде қайталанбауға тиісті жіберілген кемшіліктері). Іс-әрекетті талдау (Қойылыммен жұмыс жасау қызықты болды ма, оның қажеттілігі болды ма, ұжыммен бірге әрі қарай не жасайтындығына - келесі іске ұжымдық жоспар құру)	2	2		
Әдеп пен мәдениет (64 сағат)					

18	Қойылымға дайындық М.Мағауин «Бір атаның балалары»	2	2	
19	Театр костюмі: тарихы, түрлері, ерекшеліктері. Костюмдер дайындау	4	4	
20	Сахналық этюд «Театр ілгіштен басталады, ал, едеп «сиқырлы» сөздерден басталады» (Өдеп).	2	2	
21	Өнер бөлшектерінің мәні мен маңызы	2	2	
22	Ұсынылатын жағдайларды, сахналық тапсырмаларды меңгеру.	2	2	
23	Кеуде қуысының жұмысын дамытуға арналған жаттығулар. («Пойыз»). (Жаңылтпаштар мен мақалдар).	2	2	
24	Мысалшылардың мысалдарындағы қанатты сөздерге сахналық этюдтер	2	2	
25	Қойылым тақырыбын, идеясын, қажетті құрал-жабдықтарды өңгімелеу. Рольдерді бөлу.	4	4	
26	Рольдерді оқу. Диалог кезіндегі мимикамен, ой екпінімен жұмыстар. Маскалар мен безендірулерді дайындау.	2	2	
27	Сахналық этюдтер («Қоғамдық орындарда» «Үйде, отбасында»)	2	2	
28	Қойылымның сценариймен танысып үйрену	3	3	
29	Ертегі мазмұнын ашуға сай келетін музыка тандау. Дайындық жұмысы.	4	4	
30	Қорытынды	1	1	
	Барлығы: 144 сағат	72	72	

Тақырып 3: Түрлі өңгімелерден рольдік ойындарға этюдтер жаса. Актер және сөз өнері.

Мақсаты: Актерлік шеберлік элементтері арқылы көркем түрден жаңа түрге түсіруді үйрену.

Міндеттер: Шығармашылық мобилизациялық дағдыны құрастыру
Актерлік шеберліктің элементтермен танысу.
Жеке қабілеттіліктерін дамыту.

Техникалық құралдар:

1. Музыкалық орталық.
2. Аудиокассеталар, дисктер.

Сабақ жоспары:

1. Актерлік дәрісхана.
2. Тақырыпқа енгізу.
3. Актерлік шеберлік элементтері арқылы сахналық түр жасау
4. Жеке этюд.
5. Қорытындылау
6. Үй тапсырмасы

Сабақ барысы.

1. Актерлік дәрісхана (15 мин):

Театрлық тәжім.

Пластикалық бой жазу.

Сөйлеу гимнастикасы.

2. Кіріспе

Шөкірттерге сұрақтар :

Сахналық кейіпкер жасаумен сахналық ұжымда кім шұғылданады?

Қандай құралдардың көмегімен қызықты және айқын рөл жасауға болады?

3. Сахналық кейіп жасау үшін актерлік шеберлік элементтері.

1). Анықтамалар мен танысу

Мимика – бет бұлшық еттерінің айқын қозғалыстары-қуаныш, қайғы, көңіліңайту, қанағаттандыружәнет.б.

Мимикалар түрлері:

Айтылмаған (рефлекторлық) тұрмыстық мимика;

Беттердің бұлшық еттерінің айқын қозғалыстармен актер кейіпкердіңкөңіл-күйін келтіріп беретін кез-келген (саналы) мимика. Ол кейіпкердің психологиялық мінездемесін анықтауда, сахналық кейіп жасауда актерге көмектеседі.

Мимиканы сез сияқты жалған мәлімет беру эмоцияларынкөрсетуүшін, қолданаалады . Ымдар және пластика – денелердің өртүрлі бөліктерінің, қалыптардың және қозғалыстағы денелердің тілі.

Бет қимылымындағы сияқты бастың, қолдың және аяқтардыңымдары

Жүріс

Денелер корпустарының өртүрлі бұрылысы.

2) Жаттығу жұмыстары.

1) Тапсырма.

Мимика : Солкылдатып бара жатқан, үздіксіз ауру. (Көрі адамның бет – әжімдері, қатпарланған кез, бұрмалаған ауызға тән сызықтар).

Ымдар : Көрі адамдардың қолдары – бұжыр және көріксіз. Саусақтары дірілдеп тұрақты тірекіздейді.

Плаستيкалары : Бас дірілдейді, тізелері бүгілген аяқтар, алға еңкейіңкі күдісарқа, екі қол екі жақта.

Қорытынды: Бұл элементтердің бәрі көрі адамға тән.

3) Тапсырма.

Мимика : « Шошығатын қорқыныш » (көз және ауыз кең ашылған масканы көрсету керек).

Ым : Қолдар " қауіп-қатер " позициясында – (қолкернеулі, бірақсолқылдақ, шабуылғадайын).

Пластикалар : Корпус " күту " позициясында » (мойыналғасозылған, иықтар көтерілген және аяқтар алшақ кең, секіруге дайын).

Шәкірттер үшін сұрақтар :

Пластикалық этюдтің салған суреттен қандай айырмашылығы бар? Сахналық кейіп жасау арқылы, актер сахнаға шықпасабырын не істеу керек?

Кейіпкер жасау үшін қандай көркем құралдар қолдануға болады?

4) Видео бөліктерін көрсетуі – шәкірттердің жеке жұмыстары.

5) Жаттығу тапсырма – әрбір шәкірт жеке-жеке 3 негізгі оқиғалар бойынша жағдаят ойластырып, көруге тиісті.

6) Жеке пластикалық этюд көрсетуі.

Шәкірттерге сұрақтар :

-Бүгінгі сабақ сізге кейбір актерлік айлаларды меңгеруге көмектестіме?

-Этюд ойластыруда және рөлді сомдау үстіндегі жұмыста сізге не түсініксіз?

-Қандай этюд бүгінжасайалмадың, жәнеліктен ?

-Қандай этюд жақсышықты және неліктен ?

7) Бүгінгі сабаққа баға беру

Қанағаттанарлық (Қолдыбелгекою)

Жақсы (қолдыбаскалейінкөтеру)

Өтежақсы (қолбастанжоғары)

"Егер де" "Ұсынылған тосын жағдай"

"Егер де" элементі сахна заңдылықтарының ірге тасын қалайтын жетекші элементтердің бірі болып саналады. "Егер де" – творчествоны бастап беруші болса, "ұсынылған тосын жағдай" – дамытушы элемент. Оның болашақ актерлерді сахнаға дайындаудағы орны ерекше.

Елестету - өмірде бар және болатын, өзіміз білетін жағдайларды тудырса, қиял-өмірде жоқ әрі болмайтын, біз білмейтін, болып көрмеген нәрселерді тудырады. Қиял мен елестету актер үшін аса қажет, сабақтас элементтер. Елестету процесінің негізгі қоздырушы күші: кім? қашан? қайда? неге?, не үшін? және қалай? сұрақтары.

Артистік батыллықтың тікелей дамуы мен қалыптасуы. (Үйжануарларының, жабайы аңдардың, жәндіктердің, өсімдіктердің, құстардың тіршілігін сондай-ақ 3-6 жас аралығындағы балалардың мінез-құлқын зерттеу).

Оқушыларға белгі бойынша қорқыныштан, қуаныштан айғайлап жіберу немесе қарқылдап күлу, еңіреп жылап жіберу, аттандап айқайлау, ит болып ұру, әтеш болып шақыру тапсырылады. Мұндай тапсырмалар түрі бірден орындауды талап етеді. Ұзақ дайындықты, ойланып тұруды қажет етпейді. Оқушы көп ойлансып, ұзақ дайындалған сайын, берілген тапсырманы орындау, ақтау қиындай түседі. Ұсынылған жаттығулар түрін К.С.Станиславский актердің ішкі акробатикасы деп атаған. Осы принцип бойынша, жан-жануарларды, аңдарды, жәндіктерді, өсімдіктерді, құстарды бейнелесе немесе 3-6 жас аралығындағы балалардың іс-әрекетін, мінез-құлқын жасаса оқушылардың қиял көзі кеңіген болар еді.

Оқушыларға тапсырма «Егер де» мен «ұсынылған тосын жағдай»

1) Дискотека. Қарны ашқан мысық. Күшіктің дауысы, Жараланған күшік, ашуланған күшік, тауықтың дауысы, жүрісі.

2) Дискотека. Адашқан лақ. Сиырдың дауысы, анасын іздеген бұзау, маймылдың жүрісі, дауысы, тамақ жегені.

3) Этюд «ашыққан күшіктер»

8) Үй тапсырма – жеке пластикалық этюдті аяқтап істеу.

Тақырып 7: Грим техникасы. Гримнің және гримдегі техникалық құралдардың гигиенасы. Жалпы рен берудің әдістері

Мақсаты: Бағдарламаның бөлімдері және методикалық оқу жолымен таныстыру.

Косметиканың тарихи өрлеуі. Косметиканың салалары. Косметикалық, гигиеналық, сәнді косметиканың қызмет көрсетуі.

Міндеттер:

Техникалық құралдар:

1. Грим құралдары.

2. Аудиокассеталар, дисктер.

Сабақ жоспары:

1. Грим техникасы

2. Кіріспе

3. Грим технологиясы

4. Үй тапсырмасы

Сабақ барысы.

1. Актерлық дәріханасы (15 мин):

Театрлық тәжім.

Пластикалық бой жазу.

Импровизациялық ой шолу.

2. Кіріспе

Шәкірттерге сұрақтар :

Сахналық грим жасаумен кімдер шұғылданады?

Қандай құралдардың көмегімен қызықты және айқын рөл жасауға болады?

3.Грим техникасы: Гримнің көркемдік және техникалық жабдықтары: сурет, ритм, сызық, сәулелі көлеңке, түс. Макияжды көлемді етіп көрсетуге қол жеткізудің кескіндеме тәсілдері. Түстердің үйлесімі – түстердің сәйкес келу заңдылығы, жылы және суық түстердің тепе-теңдігі. Беттің моделі – бет пішіні мен бөлшектерінің құрылуы. Макияж жасаудың техникалық құралдары – косметика, құрал-жабдықтары, материалдар.

Бет әлпетінің бөліктері және пішіндерінің пропорциялары:

Беттің пропорциялары. Әлемдіктің шарты дұрыс пішінді бет. Беттің пішіндері: овалды, дөңгелек, төртбұрышты, ұзартылған, үшбұрышты, трапеция тәрізді, ромб тәрізді; оларға сипаттама. Беттің бөліктері: пішіндері мен елшемі. Бет әлпетін оқу жүйелілігі.

Гримнің түрлері: Жәй және күрделі грим, оларға мінездеме.

Гримнің технологиясы: Көректі құралдарды, декоративтік косметиканы тандау. Макияждың жасалу технологиясы. Грим жасалу жолдарының көрсетілуі және жасалу технологиясы. Жәй макияждың күндізгі бағытта жасалу техникасының көрсетілуі және орындалуы. Көздің коррекциясы: идеалды көздің жақын пішіні – миңдалды. Контур қарындаштың, түрлі-түсті тендердің көмегімен коррекция жасау.

Қас коррекциясы: қасқа керекті пішінді тандау, эпидермия жасау. Қарындашты, тендерді қолдану. Мұрын коррекциясы: мұрын елшемі бет пішіндерінің пропорциясына байланысты. Иек астының коррекциясы: тоналды крем, опа, румянаының көмегімен коррекция орындау. Маңдай коррекциясы: косметикалық заттардың көмегімен маңдайдың пішінін қысқарту немесе ұзарту.

5.Үй тапсырмасы: Қазақ жауынгерінің гримін жасау

Тақырып 8. Пәні: мимика және пантомимиканы дамыту. Өз бетінің мимикасын талдау

Мақсаты: Ойын арқылы оқушылардың алған білімдерін еске түсіру, тиынақтау, балаларға әуен, темп және көңіл күй, туралы толық мәлімет беру. Олардың көңіл күйге әсерін, байланысын айқындау.

Міндеттер: бала бойындағы икемділікті әуен арқылы шыңдау және мимика арқылы өз көңіл күйін жеткізе алуға үйрету. Сұлулыққа, әсемдікке, достыққа тәрбиелеу, шығармашылық мобилизациялық дағдыны құрастыру, жеке қабілеттіліктерін дамыту.

Техникалық құралдар:

- 1.Музыкалық орталық.
2. Аудиокассеталар, проектор.

Сабақ жоспары:

1. Актерлік дәрісхана
- 2.Кіріспе
3. Психологиялық сәт
4. Жана сабақ. (Жана сабақ жоспары)
5. Қорытындылау
6. Үй тапсырмасы

Сабақ барысы.

1.Актерлық дәрісханасы (15 мин):

Театрлық тәжім.

Пластикалық бой жазу.

Сөйлеу гимнастикасы.

2.Кіріспе

Шәкірттерге сұрақтар :

Қандай құралдардың көмегімен қызықты және айқын рөл жасауға болады?
3. Психологиялық сәт. Көңіл күйлерің қалай? Бүгін сабаққа барлығымыз дайынбыз ба? Оқушы зейінін сабаққа аудару. Өн мен күй - табиғат сұлулығын, адамның жан тебіренісінің сыртқы сұлулық пен жарасымдылықты асқақ сезіммен суреттеп бере алатын өнер.

Көңіл-күй дегеніміз не? (**Көңіл-күй** – адамның психикалық процестерге, барлық қызметіне, соның ішінде оқу материалын меңгеруге әсер ететін эмоционалдық жағдайы. Көңіл күйіне қарап адамдарды: шат, жайдары, көңілді, жылы жүзді, ызбарлы, ызалы, т.б. деп ажыратуға болады. Көтеріңкі көңіл адамға қуат бітіріп, бойын сергітеді, ал уайым-қайғы жүнжітіп, жабырқатып жібереді.)

- Әуен дегеніміз не? (**Әуен, мелодия** – (грек. melodia-саз, әуен)- ырғақ пен әуен арқылы белгілі бір жүйеге түсіп, үйлесім құрған әр түрлі биіктіктегі дауыс қатары, яғни ән немесе күй сазы. Бір дауыстық әуен музыкалық шығарманың көркемдік өзегін құрайды.)

- Көңіл күйдің түрлерін ата? (жағымды, жағымсыз)

- Көңіл күйдің өзгеруіне қандай жағдайлар әсер етеді? (ішкі және сыртқы жағдайлар. Сыртқы жағдайларға-табиғат, ауа райы, әуен т.б) Музыка – рухтың, құмарлық пен ынтызарлықтың, әр алуан көңіл-күйдің ісі.

Жана сабақты оқытудың жоспары:

1. «Сұрақ - жауап» сайысы
2. «Суырыпсалма» ақындық өнер.
3. Мимикалық жаттығулар (айнамен жұмыс)
4. Музыкалық зеректік
5. Сергіту сәті
6. Қорытынды
7. Үй тапсырмасы

«Сұрақ - жауап» сайысы

Әуен

1. Музыкалық қатарда неше нота бар? (7 нота)
2. Қуаныш көңіл күйін білдіруде қай бұлшықеттер қозғалысқа түседі?
3. Бірнеше әншінің қосылып ән айтуын қалай дейді? (дуэт)

4. Мимиканың түсініктемесі

5. Оркестрді басқаратын адам

6. Эмоцияның ерекшеліктерін қағаз бетіне бейнеле

Мимикалық көңіл күй

1. « Форте» «пиано» нені білдіреді?
2. Ашуланғанда қай бұлшықеттер қозғалысқа түседі?
3. Дыбыс реңктері әр түрлі аспаптардың бірігіп бір шығарманы ойнауы.
4. Пантомимика дегеніміз

5. Өндранның әнін жазған?

6. Жесттік қимылдарды қағаз бетіне бейнеле

Біз қосылып ән айтудың тағы қандай түрлерін білеміз?

(хор, дуэт, трио, квартет, ансамбль т.б.) Олай болса 2 топтан батыл бір оқушыдан шығып, барлығымыз білетін бір әнді дуэт болып орындаса қалай қарайсындар? (2 топтан оқушылар шығып ән айтады)

Миникакалық жаттығулар (айнамен жұмыс)

Көз бұлшықеттерімен жаттығу

Қабак бұлшықеттерімен жаттығу

Ауыз бұлшықеттерімен жаттығу

Музыкалық зеректік (тақтада жасырылған сұрақтарға жауап беру және әуеннің ырғағына байланысты іс-әрекер көрсету.)

- Егер бойымыздан ашуды байқасақ не істеуіміз керек? Мына музыканы естігенде қандай қозғалыс жасар едің?
- Көңіл күйді көтеру үшін қандай ас қабылдау қажет? Мына музыканы естігенде қандай қозғалыс жасар едің?
- Көңіл күйдің көтеріңкі болуына қандай түстер әсер етеді? Мына музыканы естігенде қандай қозғалыс жасар едің?
- Бидің көңіл күйге әсері.

5. Қорытынды.

6. Үй тапсырмасы: Мимика бағытында өнер көрсететін актерлардың шығармашықтары туралы іздену

Тақырыбы 10: Сценарий жазудың алғы шарттары.

Мақсаты: Сценарий жазу бойынша әдіс-тәсілдерді меңгерту.

Міндеттер: Шығармашылық мобилизациялық дағдыны құрастыру, жеке қабілеттіліктерін дамыту.

Техникалық құралдар:

1. Тақта, көрнекіліктер.

2. Видео роликер

Сабак жоспары:

1. Актерлік дерісхана.

2. Кіріспе

3. Дәрістің мазмұны

4. Қорытындылау

5. Үй тапсырмасы

Сабак барысы.

1. Актерлық дәрісхана (15 мин):

Театрлық тәжім.

Пластикалық бой жазу.

Сөйлеу гимнастикасы.

2. Кіріспе

Шәкірттерге сұрақтар:

Сценариді кім жазады? Сценарий дегеніміз не?

3. Дәрістің мазмұны:

Сценарий дегеніміз – бұл толық әдеби өңдеуден өткен қойылымға әзір, олардың қызмет түрлерінің қандай құрамдар бар және не істелетіндігі, кімдер қатынасуы керек, не айтылатындығы, музыкалық шығармаларға орындалу тәртібі көрсетілген басты құжат. Сценарий қосымша көркем, деректі материалдармен толықтырылады.

Сценарий жазу және оның негізгі кезеңдері: Сценарий жазу негізгі кезеңі дегеніміз көрністің аудиторияға қызмет ете білудің және адамдарға эстетикалық қиял – ой бітіретін дене, еңбек, адамгершілік тәрбиеге бағыттайтын жазба көрнекті құрал болып есептеледі. Ең алдымен сценаридің идеясымен, тақырыбын анықтап алады. Тақырып – дегеніміз өмір мәселесі. Шығармада айтылатын өнер құбылысы және оған қатысты жағдайлар. Идеясы – дегеніміз мақсаты, мәні, мазмұны.

Айтылатын өмір құбылысының қыры мен сыры жағынан автордың айтқысы келген ойымен, автордың суреттеген ойының қорытындысы. Сценаридің тақырыбы мен идеясын анықтағаннан кейін, сценариді жазуға документалды нақты және көркемдік материалдар жинақталады. Сценаридегі мақсат қолданылатын іс – әрекеттің мағынасын көрсетіп оның әрі қарай жүзеге асуына бастайды. Одан әрі мақсат структуралық жүйе ретінде көрсетіліп және белгілі бір мазмұнмен толықтырылып отырады. Ал, сценарийдегі материалдарға – көркем сөздер, құжаттар, текстер, әдеби шығармалар т.б. құралдарды жатқызуға болады. Деректі материалдарға – адам өмірі, істеген істері, құжаттар, суреттер, хаттар, естеліктер жатады. Ал, көркемдік материалдарға – сөз, жүргізушінің сөзі, қонақтар сөзі, әдебиет пен өнер шығармалары және техникалық құралдар жатады.

Сценарий жазу үшін жоспар құру керек.

Жоспар үш бөлімнен тұрады:

1. Толық түсінік.

2. Уақыт.

3. Дайындық.

Толық түсінік – музыкалық безендіру, сахнаны безендіру, жарық түсіру, техникалық құралдарды іске қосу.

Уақыт – этюдтың өту мерзімі белгіленеді.

Дайындық – дайын сценариймен жұмыстану кезеңі. Көріністер, жауапты адамдар. Яғни шығармашылық байланысты нығайту кезеңі.

4. Қорытынды

5. Үйге тапсырма: Қысқа метражды скетч-ком сценарийін жазу

Тақырыбы 14: Этюд сценариймен жұмыс

Мақсаты: Этюд сценарийін жазу бойынша әдіс-тәсілдерді меңгерту.

Міндеттер: Шығармашылық мобилизациялық дағдыны құрастыру, жеке қабілеттіліктерін дамыту.

Техникалық құралдар:

1. Тақта, көрнекіліктер.
2. Видео роликтер

Сабақ жоспары:

1. Актерлік дәрiсхана.
2. Дәрістің мазмұны
3. Қорытындылау
4. Үй тапсырмасы

Сабақ барысы.

1. Актерлік дәрiсханасы (15 мин):

Театрлық тәжім.

Пластикалық бой жазу.

Сөйлеу гимнастикасы.

2. Кіріспе

Шәкірттерге сұрақтар :

Этюд дегеніміз не?

2. Дәрістің мазмұны: Сценарий (италия тілінде scenario, латын тілінде scaena – сахна) импровизациялық театр спектакльдерінің сюжеттік нобайы. Ол, негізінен, пьеса мазмұнының қысқаша түсіндірмесі түрінде болып келеді. Мұндай сценарий кейіпкерлердің сахнаға шығуы мен әрекеттің негізгі сәттері айқындалады. ХVІІ ғасырда италяндық «дель арте» комедиясының сценарийлері жеке жинақ түрінде жарық көрді. Әдеби драманың дамуына байланысты ол жазба мәтінге жол берді.

2) Эскран үшін дайындалған көрсетілім шығарма. Этюд сценарийлерінде көрген – білген деректерді, мәліметтерді зерттеу мен көрнекті құралдарды іріктеу басты қағидаларының бірі болып саналады. Бұл қажеттіліктер алға басқан мақсатқа жету үшін қажет. Этюд сценарий педагогикалық бағытта ұсынылады. Яғни, ол алдына жоспар, мақсат, тапсырыс қою арқылы көрерменнің көңілін, оған тігілген көрерменнің кез қарасына әсер ету арқылы жүзеге асатынын көрсетеді. Этюд сценарийінде үйренуші көркемдік элементтерді, құралдарды, формалармен әдістерді бар мүмкіндігінше пайдалануы тиіс. Этюд сценарий – сахналанып қойылуға арналған. Сценарийде жазылған тақырып әр түрлі болуы мүмкін. Оларды бір – бірінен ерекшелеп тұратын мақсаты мен оқиғасы. Ал, сюжеті, қатынасушылар құралы, конфликт, эпизод, бөлік сияқты элементтерін бөліп жазу арқылы айырмашылығын көрсетуге болады.

2. Ұсынылған тосын жағдай, бұл К.С.Станиславскийдің жүйесінде пьесаның фабуласы (қысқаша мазмұны) фактісі, оқиғасы, дәуірі мезгілімен оқиға өтетін жері, тіршілік жағдайы деп анықтама беріп, ол творчество жасау кезінде ұсынылған жағдайдың бөріне де зейін талап етеді.

Біріншіден – жазатын сценарий мазмұнына керекті материалдарды еркін менгермей тұрып этюдтың жақсы сценарийін жазу мүмкін емес.

Екіншіден – қанша материал жинағанымен егер сол материалдарды өз қиялынан өткізе алмаса жақсы көрініс көрсете алмайды.

Үшіншіден – қанша материал жинағанмен студенттің қиалы қаншама жерден бай болса да егер де жазушының білімі, тәжірибесі жетпесе жақсы жетістіктерге қол жеткізе алмайды.

Төртіншіден – өз мамандығының қыры мен сырын жетік білмеген адам жақсы маман болуы мүмкін емес. Режиссердің ой – қиялдары көп жылдар бойы пісіп жетілуі керек.

Шығармашылық байқаудың қалыптасуы болашақ сценарийдің негізгі, өмірден жинаған деректері мен материалдарының түрленуі үшін қажет. Этюдтың сценарийін жазу жұмысында сюжеттік құрылымның түзелуіне жағдай жасау драма теориясы негізінде драматургиялық логикалық ойдың дамуы мен жетілуін қадағалау басты мәселе.

3. Қорытынды.

4. Үй тапсырмасы: «Қоғамдық көлік» тақырыбында этюд сценарийін жазу

Тақырып 16: Ақын Абайдың операдағы бейнесі

Мақсаты: Абайдың музыкалық мұрасы туралы терең таныту, ұғындыру. Ақын әндеріндегі ерекше әуен, ырғақ туралы білімдерін қалыптастыру. Абай әндерінің операға ұласуы, ақын тұлғасымен операдағы бейнесінің ұқсастығын түсіндіру. Өнер арқылы жан – жақты білімді, саналы болуға, ой-өрістерін одан әрі дамыту.

Міндеті: Оқушыларды опера музыкасын түсініп, ұға білуге баулу.

Техникалық құралдар:

1. Тақта, проектор
2. видео-роликтер, дисктер.

Сабақ жоспары:

1. Актерлік дәрiсхана.
2. Кіріспе.
3. Дәрістің мазмұны
4. Қорытындылау
5. Үй тапсырмасы

Сабақ барысы.

1. Актерлік дәрiсханасы (15 мин):

Театрлық тәжім.

Пластикалық бой жазу.

Сөйлеу гимнастикасы.

2. Кіріспе

Шәкірттерге сұрақтар :

Опера дегеніміз не?

Дәріс мазмұны: «Абай»[1] - композитор А. Жұбанов пен Л. А. Хамидидің операсы. Либреттосы – М. Әуезовтікі. Операның алғашқы қойылымы 1944 ж. желтоқсанның 26 күні Қазақтың опера және балет театрында Абайдың 100 жылдық мерейтойы қарсаңында қойылды. Операны сахнаға шығарған режиссері Қ. Жандарбеков, суретшісі Қ. Қожықов, дирижері Л. М. Шаргородский болды. Операның 2-редакциясын Жұбанов пен Хамиди 1956 ж. қайта жазды.

Бұл жолы оны сахнаға қойған - режиссері Қ. Жандарбеков пен Қ. Байсейітов, суретшісі - А. Ненашев, дирижері - Т. Османов. Операда басты кейіпкер - Абайдың өмір сүрген заманы, қазақ даласындағы Ресей патшалығының отаршыл саясаты, қазақ

халқын бір жағынан орыс әкімдері, екінші жағынан жергілікті феодалдардың қанауы, ақынның еңбекші халық үшін істеген қоғамдық, адамгершілік қызметтері көрініс тапқан. Композиторлар-қазақтардың қоғамдық, әлеуметтік тұрмысын суреттей отырып, ақын тұлғасын оның реакцияшыл болмысқа, бай-феодалдарға қарсы күрес үстінде көрсете білген. Операда бір-біріне қарама-қарсы тұрған екі түрлі әлеуметтік күш: Жақсылық пен Зұлымдық, яғни, алдыңғы қатарлы озық ой мен көрталпа күш үнемі арбасып отырады. Операда жанашыл жастардың бірі Абайдың шөкірті - Айдар. Сүйенері жоқ, бірақ әділдікті көксеткен, жолы түзу, дарынды жас ақын. Оның сүйгені Ажар да өзінің бас бостандығын аңсаған, сол үшін әділетсіздікке қарсы күресіп келе жатқан жағымды тұлға. Абайдың достары Көкбай, Қарлығаштар да тартымды бейнелер. Операдағы жағымсыз кейіпкерлердің бірі - Әзім, ол Абайдың жақыны, ақын, бірақ оның негізгі ұстаған жолы, тілегі Абайға қарсы. Операның өн-бойында Әзімнің жүріс-тұрысы, әрекеті, оның халық алдындағы сөзі мен билігі оны Абай жағындағы адам сияқты көрсетеді де, шығарма соңында ол Айдарға у беріп өлтіреді. Осының өзі Абай арманының құлаған сәтін көрсетсе де, осы тұстағы қуатты ария шындықты тап басып, ұлы ақынның болашаққа сеніммен қарайтынын танытады. Операның мазмұны мен кейіпкерлердің бір-бірімен қарым-қатынасы, шиеленіскен тартыс шиыршық атқан уытты музыка арқылы ашыла түседі. Операның жалпы музыкасы халық әндерімен әдемі жарасым тапқан. Абайдың кейбір ариялары мен ариозалары ұлы ақынның өз әндерімен үндес пайдаланылған, ал бірқатары халық музыкасынан алынған, сондай-ақ І-актідегі «Қай, талқы құл алдына құрылмаған» деп басталатын ариясы мен «Зарлының наласы, жас жүрек жарасы» әні композиторлардың өздері туғызған туындылар. Операдағы Абай, Айдар, Ажар ариялары еуендік жағынан бай, үлкен шеберлікпен жазылған. Басқа да кейіпкерлердің ариялары, дуэтері, ансамбльдері, речитативтік әндері, хорлар мен би музыкалары операның жалпы драматург, құрылысымен тығыз байланысты және Абай әндерімен, халық музыкасымен сарындала: Абайдың «Мен көрдім ұзын қайың құлағанын» (1 акт, 2 картина), «Айттым сәлем, қалам қас» (3 акт), «Сегіз аяқ» (4 акт) әндерімен қоса «Қаралы қайғы кештім-ай, талай, талай» (1 акт) немесе «Қош, қазықсыз арыстаным» (4 акт) деп басталатын тұстардан Біржанның «Ақ тентек» әнінің әуені естілгендей болады. Операда Нарымбет пен Жиренше тұлғаларын бейнелеуге речитативтік әндер пайдаланылған. «Абай» операсының алғашқы қойылымында Абайдың бейнесін - Р. Абдуллин, Ажарды - К. Байсейітова, Айдарды - Б. Досымжанов, Әзімді - М. Абдуллин, Қарлығашты - О. Симонова, Көкбайды - А. Байғожеев, Сыртанды - М. Толыбаев, Жиреншені - С. Әбжанов, Нарымбетті - Ә. Мұсабеков, Мөсті - Ғ. Құрманғалиев сомдалы. Бұл опера - қазақ операсының классик, үлгісі және опера өнеріндегі жаңа белес. Опера қазақтың опера және балет театры репертуарынан берік орын алды. Театр өзінің жыл сайынғы жаңа маусымын осы операмен ашады. Опера 1958 ж. Москвада өткен Қазақстан өнері мен әдебиетінің он күндігінде қойылды. Композитор А. Жұбанов пен Л. Хамидиге «Абай» операсы үшін Қазақ КСР-інің Мемлекеттік сыйлығы берілді (1978 Ж.). [2] "Абай" топтастыру/композитор, ақын, күйші, аудармашы, сыншы) Жаңа тақырып: Операдағы Абай бейнесі ұлы ақын есімімен аталатын «Абай» операсын А. Жұбанов пен Л. Хамиди Абайдың туғанына 100 жыл толуына орай арнады.

Либреттосы: М. Әуезов (1897 - 1961)

Музыкасын жазғандар: Л. Хамиди, А. Жұбанов

Операдағы кейіпкерлер: Абай, Жиренше, Ажар, Нарымбет, Айдар т. б

А. Жұбанов (1906 - 1968) Ақтөбе облысында туған қазақ музыка өнерінің көрнекті қайраткері, академик, профессор, музыка зерттеушісі болған. Қазақстандағы композиторлар мектебінің негізін қалаушылардың бірі. Санкт-Петербург консерваториясын бітірген. А. Жұбанов 1934 жылы Құрманғазы атындағы халық аспаптар оркестрінің бас дирижері қызметін атқарады. Оркестрге арналған «Би», «Күй», «Құрманғазы маршы», «Қазақ маршы» т. б. вокалдық әндері: «Қарлығаш», «Ақ көгершін» т. б.

Л. Хамиди (1906 - 1983) қазіргі Татарстанның Апас ауданы Бували ауылында дүниеге келген. 1933 ж. Л. Хамиди Қазақстан Мемлекеттік драма театрының шақыруымен Алматыға келеді. Алғашқы күннен бастап халық әндері мен күйлерін жинақтаумен айналысты.

Операда ұлы ақын ағартушы бейнесі жан - жақты ашылып, Абайдың өмір сүрген кезіндегі қараңғы да нағдан, байлықтан басқа білмейтін топас байлар, қатыгез әдетті ұстанған кейбір адамдар нанымды бейнеленген. Опера барысында Абай бүтіндей халықпен бірге көрінеді. Операның сюжеті бойынша, қайшылық негізінде Абайдың сүйікті шөкірті Айдар мен Ажардың махаббаты баяндалады.

Музыка тындау: Абайдың ариясы.

Ән үйрену: «Қарлығаш азат құспын» әнін операда әйелдер хоры орындайды.

Сабақты бекіту

1. «Абай» операсын жазған композиторлар.

2. Сахнаға қай жылы қойылды?

3. Либреттосын жазған кім?

4. Операда Абай кімдерге қарсы күресті?

- Міне, балалар, Абай өлеңінде ғана емес, өмірінде де өділдік, туралық, шындық үшін күрескен.

4.Қорытынды

5. Үйге тапсырма: Абай операсы жайлы іздену.

Тақырып 18: Қойылымға дайындық. М.Мағауиннің «Бір атаның балалары» повесінен үзінді.

Мақсаты:

1. Оқушыларға М.Мағауиннің өмірі мен шығармашылығы жөнінде мағлұмат бере отырып, шығармадағы Ахмет шал мен Зекен бойындағы өнегелі қасиеттерді үлгі ету.
2. Оқушыларға шығарма кейіпкерлерін сомдата отырып, шығармашылыққа баулу, сөйлеу шеберліктерін шыңдау, әртістік қабілеттерін дамыту.
3. Балаларды адамгершілікке, бауырмалдыққа, достыққа тәрбиелеу.

Кіріспе сөз. М.Мағауиннің «Бір атаның балалары» шығармасы – тәрбиелік маңызы зор шығарма. Шығармада бар баласын соғысқа аттандырып, қара қағаз алып, «шанырағым шайкалып, отым өшеді» деп отырған Ахмет шал неміс бласы Зигфридті бауырына басып алады. Оған қазақшалап Зекен Ахметұлы деген атау береді. Зекенді

өгейсітпей, бар мейірімін тегіп, оның жақсы адам болып шығуына барлық жағдайын жасайды. Жолында кездескен әділетсіздіктер мен қиындықтарды жөніп шығалы. Бұл шығарма ұлтқа, нәсілге бөлінудің дұрыс еместігін, адамзатқа ауызбіршілік, бауырмалдық, достықтың қажет екенін насихаттайды.

«Бір атаның балалары»
(сахналық қойылым)

I көрініс.

Басқарма: Ал, ағайын, тегіс жиналсаң, сөзіме құлақ сал. Өдерің білесіңдер, мен ауданға жұмысшы әкелем деп кеттім. Ақыры былай болды. Үкімет біздің ауданның тоғыз колхозына 54 бала жіберген екен. Жер аяғы шалғай, мен барғанша ересектерін бөлісіп өкөтіпті. Соның өзі жақсы болды. Жетісіп отырған ешкім жоқ, түгел кем-кепкіз. Төрт-бес жұмысшы қосылғаннан азаматтың орны толмас деп, ең ұсағынан тандап алдым.

(Жұрт дабырласып кетеді.)

Басқарма: Сабыр, сабыр, ағайын. Менің әкелгенім алты-ақ бала. Бөріне жетпейді. Және қазір бауырыма салдым деп алып, ертең өгейсігіп жүрсек тағы қазақшылыққа жатпайды. Мүмкін, үкімет әлі де жіберер, сонда қалғанына тиеді. Өзір қолда барын құдай жолымен бөлем. Ай, бейбіше! Тамақтарын ішіп болса, балаларды алып шық. Бейбіше: - Қазір, ақсақал.

Басқарма: - Ал, былайырақ тұрындар, балаларға орын бөріңдер. Жүріңдер, айналайындар, бері жүріңдер.

Басқарма: - Ал, Дәуренбек, дүкіметінді оқы, балалардың мән-жайын айт.

Дәуренбек: - Басекен дұрыс айтады, баланың саны алтау. Смирна тұрып, внимательна тыңдаңдар. Мен таныстырып шығайын. Стройдың басында тұрған екеу - қазақ балалары, үлкені сегізге, кішісі алтыда, мынауыс - Нартай, анау - Ертай, екеуі ағайынды. Бұлардан соң татар баласы, аты - Рәшит, жетіде. Көзі сығырайған, жалпақ бет, тақыр бас кара - қыз бала, қалмақ, я дүнген, жасы алтыда. Қасындағысының аты Яков, тоғызда, қолағаштай мұрынына қарағанда жойыт терізі, бірақ документте орыс деп жазылған; қайдан кеп, қайдан кеп, қайдан тұрғаны белгісіз әрі мылқау. Ең соңындағы - жаңа алдымен шыққан қасқа, жетіде. Сіздерден жасыратын несі бар, тегі жаман неміс. Бұл баланың орны детдом емес еді, өке-шешеден бірдей айырылып, панасыз қалған соң алынған екен. Үкіметтің кеңшілігі көп. Енді осы араға келіп тұрған жайы бар. Мен болдым, басөке, сөз өзіңдікі.

Басқарма: - Сөз дейтін не сөз бар... Осы ауылдан соғысқа сайдың тасындай қырық үш азамат кетіп еді. Өзірге оралғаны екеу-ақ. Дәуренбек қолдан, Берден аяқтан айырылып қайтты. Жиырма төртінен кара қағаз алдық. Хабарсызы қаншама. Тегіс жетіміз. Жетім болмасақ, жетпіске келген Ахмет күндіз мал қарап, түнде күшкөлік баға ма. Өйгеуір артының қайырын берсін... Сөз дейтіне сөз бар, біз баладан айырылсақ, мына алдарында тұрған - атадан айырылған жетімдер. Екі жарты - бір бүтін...

Бригадир Берден: - Тоқта! Тоқта, осы тұрған жұрттың көбі бала алғысы келеді. Мен де, ана Ақан да, мына Тілеубай да, өзіңіз де құр қалмассыз. Тегіс сәби жасындағы кішкентай балалар көрінеді. Шыққан жерін ұмытып, ертең-ақ етбауырымыз боп кетеді. Өз қолыңызбен үлестіріп беріңіз.

Басқарма: - Мен белмеймін, өздерің тандандар. Тек ретін айтайын. Реніш, өкпе болмасын. Ақа, жол сіздікі. Тандаған баланызды алыңыз.

(Ахмет шал балалардың бір-біріне жабысып тұрған екі қазақ баласын тізерлеп бауырына қысып, мандайларынан сүйді. Содан соң орнынан тұрып, балаларды жағалай бастарынан сипап өтті де, ең шетте тұрған неміс баласының қолынан ұстады.)
Ахмет шал: - Мен осы мықтының өзін аламы. Баланың аты кім?

Басқарма: - Еркінді білсін.

Дәуренбек: - «Жауды аяған жаралы» дегенді білмеуші ме едіңіз?

Ахмет шал: - Әй, сен не шатып тұрсың, мен сенен ақыл сұрадым ба!

Дәуренбек: - Сақалыңың ағында жаңсақ іске аяқ бастыңыз.

Ахмет шал: - Неміске сен үш саусағыңды берсең, мен үш ұлымды бергем. Мына жұртты бөгемей, баламның атын айт.

Дәуренбек: - Зигфрид Вольфганг Вагнер. Қарық болдыңыз.

Ахмет шал: - Зекпри Больпкен... Қалай, қалай?

Дәуренбек: - Зигфрид Вольфганг Вагнер.

Ахмет: - Е, жөн-ақ. Келісті жақсы ат екен. Айналайын, жүр үйге кеттік. Апаң күтіп отыр. Жұрттың сөзін ұрғаның бар ма, жүр үйге.

Жұрт балаларды бөліп алып кетеді.

II көрініс. Ахмет шалдың үйі. Дастарқанды жағалай адамдар отырады.

Ахмет шал: - Еміс деп, орыс, қазақ деп бөлу пайғамбарға шет, құдайға күна. Баламды қазақ салтымен сүндетке отырғызып, азан шақырып атын қойдым.

Қариялар: - Е, дұрыс болған. Өйткенмен де, дәл осы баланы алуыңызға не себеп?

Ахмет шал: - Рас, ойым қазақ балаларында еді. Айыруға қинадым. Өрі үлкені тым есті көрінді. Ұмылтырмас, түбі өзінің тегін табар дедім.

Қариялар: - Ал одан басқалары ше?

Ахмет шал: - Ең тәуірі осы Зекен боп көрінді көзіме. Маған бөрі бірдей еді. Өйтсе де көп жетімнің ішіндегі шын жетім осы екен. Обалынан қорықтым...

Қариялар: - Е, бұның жөн болған екен.

Ахмет шал: - Өзі ұғымтал. Аса зерек. Бірақ биыл мектептен қалды. Тілі жатықсын. Жылқыға жаны құмар. Алғашқы күндері үркек еді. Қазір үйренді. Менімен кезектесіп атқа мініп, сиыр бағуды да үйреніп алды.

Қариялар: - Ой, бәрекелді, жараған. (Бөрі Ахмет шалды қосшап қояды.)

III көрініс.

Дәуренбек: - Аттан, аттан! Жау шапты! Неміс шапты! (Қолында қамшы Зекенді қуып келе жатыр.)

Ахмет шал: - Қаршадай баламды қамшының астына алмақ болдың. Неге басынасың?

Дәуренбек: - Зигфрид Вагнер егінге малды қастандықпен түсірді. Сиырларды егінге айдап әкелгенін өзім көрдім.

Ахмет шал: - Астапыррала! Не деп тұрсың?

Дәуренбек: - Немістің аты неміс. Осыны ұмытпауымыз керек. Соғысты шығарған кім? Сені үш ұлыңнан бірдей айырған кім? Сен оларды білмейсің. Мен білем. Мына көзіммен көрдім. Екі жыл от кешіп, соғысқа кіргенде, қатерге бас тігіп, қан төккенде ауылда алдымнан неміс шықсын деп жүрді деймісің? Жоқ көнбеймін бұған. Көнбеймін. Апарып қайта өткіз. Көзің құрт. Өйтпесе сен де жаусың, Халық жауысың!

Ахмет шал: - Нағыз халық жауы сенсің. Мен тірі тұрғанда Зекенді қанаттыға қақтырмаспын. Жүре ғой, құлыным

жасай аласыз. Театр костюмдері кәсіби тігін жабдықтарының көмегімен тігіледі, бұл сөзсіз костюмдердің сапасына әсер етеді. Костюм бөлшектерін қолмен қайта қарау бар. Костюмдер сіздің жеке оюларыңызға сәйкес тігіледі, сондықтан олар сіздің фигураныңа жақсы сай болады.

Театрлық костюмдердің ерекшелігі Театр костюмдері әр түрлі актер үшін алаңдаушылық немесе қолайсыздық туғызбай, сәйкес келуі керек. Костюмде көптеген адамдар жұмыс істейді - қалаған бейнеге жалпы сипаттама беретін режиссер, костюм идеясын өмірге әкелетін дизайнерлер, кескіш, тігіншілер. Әдетте костюм тігуден бұрын бірнеше фитинг орындалады. Спектакльді сахнаға шығарудан бір-екі апта бұрын актерлер костюмдерін жаттықтырады. Бұл олардың рөлге тереңірек үңіліп, оны тек жан-дүниесімен ғана емес, сонымен бірге терімен де сезінуі үшін қажет. Театр костюміндегі маталардың үйлесімі әртүрлі болуы мүмкін. Бұл ересек қалық мен бұрлап, атласты және трикотаж киімдерін, тоқылған бөлшектерді біріктіру Маганы тандау спектакльдің мәніне, оның бейнелеріне де байланысты. Театр костюмін көптеген бөлшектермен толтыруға болмайды. Өйткені, әр лентада, әр батырмада біраз ақпарат болады.

1. Театрлық костюм дегеніміз не?

Театр - көрерменсіз өмір сүре алмайтын өнер түрі, сондықтан ондағы барлық нәрсе сыртқы эффект үшін жасалған. Театрлық костюмдер (жалған мұртты және сақалды, париктерді, косметика, маскалармен бірге) театрлық макияждың бөлігі болып табылады. Макияж (француз тілінен аударғанда «триммер» - «бетті бояу») - белгілі бір рөл үшін актердің сыртқы түрін және оған қажетті құралдарды өзгерту өнері. Театр (және онымен бірге грим) ежелгі сикырлы синкретикалық дәстүрдің тереңінде дүниеге келді. Ондағы адамдар денені әртүрлі құмарлықтардан тазартатын емдік күшті көрді. Ежелгі заманнан бері әлемнің барлық халықтары жыл сайын табиғаттың өліп, қайта тірілуіне байланысты мерекелер өткізіп келеді. Бұл мерекелер театрға өмір сыйлады. Ежелгі гректер жас құдай Дионисі қатты жақсы көретін және құрметтейтін. Жоғарғы құдай - Зевс - олар төрт жылда бір рет құрмет көрсетті (Олимпиада ойындары); Афина - екі жылда бір рет; Аполлон - екі жылда бір рет; бірақ Дионис - жылына үш рет. Бұл түсінікті: Дионис - шарап жасаудың құдайы еді, наурыз айында Ұлы Дионисияға Афинаға барлық грек қалаларынан адамдар келді. Апта ішінде мәмілелер жасалды, саяси одақтар құрылды және тек кенілді болды. Мереке доғалақты қайыққа ағаш Дионисі әкелуден басталды. Бұл қайыққа сатир-муммерлер хоры еріп жүрді. Сондықтан, бұл құдайдың пайда болуы арқашан кию және карнавал костюмдерімен байланысты болды. Мерекеңің шарықтау шегі үшінші күні келді. Бұл күні ерлер жануарлары Диониске құрбандыққа шалынды, өйткені ол Зевстің жамбасынан шыққан, таза еркек ұстанымымен байланысты болған. Құрбан болғандар қороздар, бұқалар, бірақ көбінесе ешкілер болуы мүмкін. Мұндай «шалақаш» өлтірілгенде, олар қайғылы «ешкі әнін» - трагедияны шырқалды. Содан кейін ешкінің ішектері мен фаллусты бар себет біртіндеп Диониске арналған шараппен мас болып, жерді тынайтағын далаға жіберілді. Үйге қайтып келе жатып, себет тасымадаушылар біреуді (мысалы, жергілікті саясаткерді) ұрады. Қалаға кіріп, олар ер адамның үйінің жанына - ешкінің ішектеріне іліп қойды. Бұл акция, көпшілік және сол күлкілі әндер, ол ән айтқан «комос» («ревельерлер») деп аталды. Осы жерден комедия шықты. Рас, театрдың пайда болуының басқа нұсқалары бар. Мерекеге қатысушылардың киімдеріне келетін болсақ, бұл жануарлардың терілері екені белгілі (ешкіге арналған сатираларға көп ұқсайтын). Кейіннен сахнадағы ақындар сайысының арқасында қайғылы және күлкілі әндер тәуелсіз театр жанрларына айналды.

Тақырып 19: Театр костюмі: тарихы, түрлері, ерекшеліктері

Мақсаты: Оқушыға сахналық образды жеткізу үшін сахналық киімнің маңызын түсіндіру.

Міндеті: Сахналық киімдердің шығу тарихын таныстыру, қазіргі заманауи театрлық киімдер

Техникалық құралдар:

1. Тақта, көрнекіліктер.

2. Видео роликтер

Сабақ жоспары:

1. Актерлік дәрісхана.

2. Дәрістің мазмұны

3. Қорытындылау

4. Үй тапсырмасы

Сабақ барысы.

1. Актерлік дәрісхана (15 мин):

Театрлық тәжім.

Пластикалық бой жазу.

Сөйлеу гимнастикасы.

2. Кіріспе

Шәкірттерге сұрақтар:

Сахналық костюмдердің ерекшеліктері? Антикалық кезеңдегі театр өнері дегеніміз не?

3. Дәрістің мазмұны: «Костюм - актердің екінші қабығы, бұл оның болмысымен ажырамас нәрсе, бұл оның сахналық бейнесінің көрінетін маскасы, оны ажырамас болу үшін онымен біртұтас біріктіру керек...» А. Я. Театр костюмі - актердің сахналық бейнесінің ажырамас бөлігі, бейнеленген кейіпкердің сыртқы белгілері мен сипаттамалары, актердің қайта туылуына көмектеседі көрерменге көркемдік әсер ету құралы. Актер үшін костюм - бұл зағ, форма, релдің мағынасынан шабыт алады. Сөз бен қимылдағы актер, қимыл мен дауыс тембрі спектакльде берілгеннен бастап сахна образының жана мәнін қалыптастыратыны сияқты, суретші пьесаның сол деректерін басшылыққа ала отырып, бейнесін өз өнері арқылы енгізеді.

Театрлық костюмдерді тігу, ең алдымен, жеке көркем бейнені жасау болып табылады, әдетте мұндай костюмдер бай әшекейлерге, көлеміне және бөлшектеріне ие. Бұл костюм өздігінен ойнайды және ерекше атмосфера жасайды. Театрлық және сахналық костюмдерді кәсіби түрде тігу стильді сәйкестендіруге үлкен жауапкершілікті жүктейді - квадрат би костюмдері, буфандар костюмдері, тарихи костюмдер (XVII, XVIII, XIX ғғ.), Цирк костюмдері, әйелдер мен ерлердің киімдері әр түрлі кезеңдерде, дәл осы мақсатты ескере отырып, костюмді пайдалану. Сахналық киім көрермендер үшін әрдайым жарқын, қызықты және ерекше болды, ол өзінің сәнділігімен, талғампаздығымен және ерекше ерекшелігімен таң қалдырады. Бірақ дизайнерлер мен нағыз шеберлер үшін бұл мүмкін емес. Сахналық киім суретшінің рөлін ойнайтын дизайнерден үнемі шабыт талап етеді. Мінсіз сәңгер - бұл жақсы психолог және керемет тігінші. Шынында да, актермен немесе тапсырыс берушімен байланыс арқылы ғана сіз театр сахнасының костюмін тігу кезінде қажет бейнені

акробатикаға ыңғайлы болды: леопардтар, жұмсақ аяқ киім, қысқа белдік трикотаж, вагондар - «вагранттар» саяхатшылардың қасында жүрді: жартылай білімді мектеп оқушылары, семинаристер, діндарлар. Мұндай шекаралар әлі болған жоқ, және тілдер бір негізден өте алыстамады, бұл барлық жерде түсінуге мүмкіндік берді.

Қожаындардың киімдері ортағасырлық адамның күнделікті костюмінен өзгеше болмады. Вагант күлкілі спектакльдерді ойнады - кому, онда шіркеу Дуреха Ана бейнесінде мазақталды, сол себепті ресми дін өкілдері суретшілерді қудалады.

Оңтүстік-Шығыс Азия елдеріндегі театр костюмі Қарапайым мәдениеттің синкретизмі (мәдени қызметтің әртүрлі түрлерінің бөлінуі) сиқырлы қалаларда көрінді, онда би, музыка, кескіндеме, театрландырылған қойылымдар және т.б. мифологияның тереңінде өмір сүрді. е. би мен пантомима ежелгі Үндістанда құдайларға табынудың бір бөлігі болды. Біздің дәуірімізге дейінгі I-мыңжылдықта пайда болған «Махаб-харап» және «Рамаяна» эпостары. д., Үндістанның классикалық театрының негізін қалады және индуизм өмір сүретін елдер, өйткені бұл дастандар осы діннің қасиетті кітаптары болып табылады. Түрлі нысандарда (театр, қуыршақ театры, қаленкелі театр, балет) «Махабхарата» және «Рамаяна» эпизодтарының қойылымдары бүгінде де бар. Ал қазір олар өте жарқын, қымбат костюмдер, маскарлар немесе маска тәрізді макияжды пайдаланады. Ешқандай әшекей жоқ, бәрі керемет табиғаттың құшағында жүреді.

3. Қорытынды

4. Үй тапсырмасы: Қазақ хандығы қойылымына арналған сахналық костюмдерді әзірлеу.

Тақырып 20: Сахналық этюд «Театр ілігіштен басталады . Театр және кино өнерінің тарихынан»

Мақсаты: Оқушылардың білім деңгейін көтеру, ұжымдық түрде білім алуға баулу, сөздерді өзара байланыстырып, ойды жүйелеп айту дағдысын қалыптастыру

Міндеттер:

1. **Білімділік:** Жалпы театр, оның ішінде Қазақ театры туралы алған білімдерін жетілдіріп, алған білімдерін тәжірибеде қолдануға үйрету; Сөздік қорын молайту. (таныстыру; анықтама беру, түсіндіру, әр түрлі карталар мен сызбаларды түсініп оқуға үйрету; танымдық белсенділігін арттыру;)

2. **Дамытушылық:** Оқушылардың ауызекі сөйлеу тілдерін жаттықтырып, өз ойларын толық жеткізе білуге үйрету; сөйлеу әрекеті дағдыларын шыңдау; дүниетанымын кеңейту, сауатты жазуға, интерактивті тактада белсенді жұмыс жасай алуға баулу.

3. **Тәрбиелік:** Қазақ театр өнерінің шеберлерін қадір тұтуға, өз заманымыздың озық ойлы, кең өрісті, мәдениетті азаматын тәрбиелеу.

Техникалық құралдар:

1. Тақта,проектор
2. видео-ролики,тер. дисктер.

Сабақ жоспары:

1. Актёрлік дәрісхана.

Ежелгі театрдың костюмі

Ежелгі театрдың ресми туған жылы біздің дәуірімізге дейінгі 534 жыл болып саналады. Теңіздер трагедиясы алғаш рет Ұлы Дионисияда болған кезде.

Ол кезде театр костюмдері күнделікті киімнен мүлдем өзгеше болатын. Алғашында жаңғыз болған суретші сахнаға өте ашық және ашық түсті киім киді. Оның бетінде парикпен байланысқан және аузында орналасқан металл дауыстық резонатормен жабылған маска болды. Маскада көзге арналған тесіктер болды. Актёр биік платформада аяқ киім киді. Мұның бәрі көрерменнің қашықтығына есептелген, өйткені грек ашық аспан астындағы театр 17000 адамды қабылдай алды. Жарқын көйлек, үлкен маска, жоғары аяқ киім орындаушыны жақсырақ көруге мүмкіндік берді. Резонатор дыбысты күшейтті (дегенмен, ежелгі театрлардағы акустика сол сияқты, сахнаның ортасында сыбырлап айтылған сөз соңғы қатарға жетті).

Онда жетпіске дейін түрлі маскарлар болды. Олар сондай-ақ қажет болды, өйткені барлық рөлдерді ер адамдар ойнады. Актёр акция барысында, жана рөлді ойнағанда және көрерменге кейіпкерінің кеңіл-күйіндегі өзгерісті көрсеткен кезде масканы өзгертті. Маскарлар қуаныштың, қайғы-қасіреттің, алдаудың және т.с.с. әдеттегі көріністі жеткізді. Олар ағаштан немесе гипстен жасалған матадан жасалған, содан кейін боялған.

Түстің символикасы маңызды рөл атқарды. Билеушілердің күлгін шапандары бар: олардың әйелдері ақ түсті; жер аударылғандар қара немесе көк; жас жігіттер қызыл; қарапайым әйелдер сары; гетеросексуалдар түрлі түсті.

Костюмдерге көрнекі белгілерді тануды жеңілдету үшін тұрақты атрибуттар қосылды. Билеушіде таяқ бар, саяхатшының таяғы бар, Дионистің гүлденген бұтақты бұталары (тирус), Аполлонның садақтары мен жебелері. Зевске найзағай және т.б.

Ұзын шапандар мен жоғары аяқ киім трагедиялық актерлерге монументалды көрінуге және біркелкі қимыл жасауға мәжбүр етті. Комедияшылар қысқа әрі тығыз матадан жасалған киімдерді киді. Сайрандар мен селендіктерді бейнелейтіндер артқы жағындағы понитаға жабысып, жауарлардың беттердесін (немесе мүйіздерін) киелі, және бұл олардың макижадары болды. Мұндай киім оларға сахнада еркін секіруге мүмкіндік берді. Римде олар жеңіл жанрларды, трагедияларды комедиядан артық көрді. Онда пантомима сахнаға шықты. Цирк немірлері өте танымал болды. Көрермендер фляктарды оңай түсінеді (гректің «phlyax» - «өзіл» сөзінен) - трагедиялар мен комедиялардың пародиялары; pimes - күнделікті тақырыптағы шағын көріністер; ателлан күлкілі импровизация.

Еуропа ортағасырлық театрлардың костюмдері

Орта ғасырларда адамдар ежелгі ойын-сауықты ұмытпады, және барлық дерлік христиандық мерекелер кері клоундық қойылыммен бірге жүрді: клоунға тәж, патшаға арналған қалпақ.

Гистиондар (латынның «histio» - «актер» сөзінен) Еуропада, Францияда джонглдер деп аталады, Англияда - министрельдер. Германияда - пиелимандрар, ал Ресейде - скоморохтар. Олар бір актердің театрын білдіреді, өйткені олар қалай ойнауды, ән айтуды біледі. тарпошпен, жонглермен жүру. Бұл адамдардың костюмдері

2. Кіріспе.
 3. Негізгі кезең
 4. Қорытындылау
 5. Үй тапсырмасы
- Сабақ барысы.**
1. **Ақтерлік дәрiханаcы** (15 мин):
Театрлық тәжім.
Пластикалық бой жазу.
Сөйлеу гимнастикасы.

2. **Кіріспе**
Шәкірттерге сұрақтар :
Театр дегеніміз не? Қазақы театр саласын қалыптастырған кімдер?
3. **Негізгі кезең:**

1. Үй тапсырмасын тексеру;
- Топ өткен тақырып бойынша өздері тандаған Қазақстан жұлдыздары туралы мәлімет береді;
- Бір оқушы Қазақстан жұлдыздары туралы айтады;
- 1 - 2 оқушы сүйікті әнші жұлдызының өлеңін айтады.

Театр және кинотеатрлар туралы жалпы шолу: Оқытушы өткен сабақтың тақырыбымен жаңа сабақ тақырыбы арасындағы байланысты, жалпы театр туралы, оның ішінде қазақ театры жөнінде қысқаша мағлұмат береді. Сондай - ақ тақырыпты ашу барысында сұрақ - жауап, ой - түрткі әдістерін қолданылады. Жалпы театр әлемі туралы, кинотеатрлар туралы не білесіңдер?, не айта аласыңдар? - деген жалпылама сұрақтар болады.

Қосымша мәлімет ретінде мұғалім аудиотаспадан «Өнернама» бағдарламасынан алынған Асанәлі Әшімовпен жүргізілген сұхбаттан үзінді беріледі. Бұл аудиотаспа құлаққап арқылы тыңдалады

1-тапсырма. Мәтінмен жұмыс («Қазақ тілінен жұмыс дәптері» - 150 бет):
1926-1930 жылдары Алматыда, Ақмолада, Семейде, Петропавлда, Оралда, Қостанайда, бақса да қалаларда клубтар, халық театрлары ұйымдаса бастады. 1926 жылы қазақтың тұңғыш ұлттық театры ашылды. Театрды дарынды режиссер және артист Жұмат Шанин басқарды.

1933 жылы Алматыда тұңғыш ұйғыр музыкалық драма театры, 1937 жылы Қызылорлада корей театры ашылды.

1930 жылы Қазақстан кино өнерінің де негізі салынды. «Ленфильм» студиясы арқылы 1938 жылы «Амангелді» киносы жасалды.

Сұрақтарға жауап бер:

Қай жылдары халық театрлары құрылды?
Қазақтың тұңғыш ұлттық театры қашан ашылды?
Ол театрды кім басқарды?
Ұйғыр драма театры және корей театры қашан және қайда ашылды?
Қазақ өнері, театр сахнасы, өнер қайраткері, үлес қосу, есімі берілді?

4. Қорытындылау:

1. Өнер туралы мақалдарды оқып, түсіндіру.
1. Ақыл көпке жеткізер,
Өнер көкке жеткізер.
2. Өнердің өрісі ұзақ.
3. Өнерлі жігіт ерде озар,
Өнерсіз жігіт жер соғар.

5. Үй тапсырмасы: Ө.Кекілбаевтың «Шыңырау» повесі желісімен сахналаған қойылымды тамашалау.

Тақырып 21: Өнер бөлшектері

Мақсаты: Көркем шығарманы талдау алдымен образдарын топтастырып, оларға дара, салыстырмалы, топтамалы түрде текстологиялық мінездеме беруден басталады. Бұл-талдаудың басты бір буыны. Жоғары сыныптарда образ мінездемесі әдіс, стиль, тарихи шындық, типтілік, жанрлар табиғатына сай жүргізілуі керек. Ол-әрбір образ табиғатын тақырып пен проблемадан, шындықтан туғызып, олардың әрбір повесте, әңгімеде, романда, поэмада қалай көрсетілгенін шығармадан мысал келтіре отырып талдау, мінездеу.

Міндеттері: Оқушылардың ауызекі сөйлеу тілдерін жаттықтырып, өз ойларын толық жеткізе білуге үйрету; сөйлеу әрекеті дағдыларын шыңдау; дүниетанымын кеңейту, сауатты жазуға, интерактивті тактада белсенді жұмыс жасай алуға баулу.

Техникалық құралдар:

1. Тақта, проектор
2. видео-роликиер, дисктер.

Сабақ жоспары:

1. Ақтерлік дәрiханаcы.
2. Кіріспе.
3. Дәрістің мазмұны
4. Қорытындылау
5. Үй тапсырмасы

Сабақ барысы.

1. **Ақтерлік дәрiханаcы** (15 мин):

- Театрлық тәжім.
- Пластикалық бой жазу.
- Сөйлеу гимнастикасы.

2. **Кіріспе**

Шәкірттерге сұрақтар :
Сюжет дегеніміз не?

3. **Дәрістің мазмұны:**

Әдеби кейіпкер мінезін шығарманың сюжеті мен құрылымын бөліп қарастыру мүмкін емес. Мінез, сюжет, құрылым-үшеуі туындының бір-бірімен өзара тығыз байланыстағы көркемдік формалар.

«Сюжет»-кейіпкер мінезінің қыр-сырын айқындайтын іс-әрекеті, мінезін толығымен сезіндіретін тұтас жүйе, бірегей құрылым.

«Мінез»-туындының құрылымдағы сюжеттік оқиғалар жүйесінің басқада көркемдік бейнелеуші құралдар түрлерінің мазмұн-мақсатын ашуға үлесін қосатын желі іспетті. Мектептегі әдебиет теориясынан берілетін білім көркем шығарма табиғатын танудың құралы, күлті болып есептеледі. Одан білім беру жеке қарастырылмайды, ол көркем шығармамен тығыз байланыста, оны оқып-үйрену кезінде қалыптасады. Оқу бағдарламасында оқушылардың жас ерекшеліктеріне, сыныптарына, онда оқылатын көркем шығармалардың сипатына қарай, берілетін білім мөлшері белгіленген.

Оқушыларда оқылатын материалдар ерекшелігіне байланысты әдебиет теориясы ұғымдарына түсінік беріліп отырады. Мысалы, «мысал» жанрынан берілген шығармалардан кейін «мысал» деген не, оның негізгі сипаттамалары туралы анықтамалар беріледі. Сонымен, мектепте оқушыларға берілетін әдеби-теориялық ұғымдар жүйелі түрде, көркем шығармамен тығыз байланыста, оның негізгі ерекшеліктерін танытатын құралдар ретінде, әдебиеттанудың маңызды бір саласы дәрежесінде үзбей оқытылады. Оқушылардың әдеби-теориялық білімдерін көркем әдебиет әлемін түсіне білу, талдай білуде практикада пайдалануға машықтандыру — оны оқытуды басты міндеттерінің бірі. Оқу бағдарламасы, сол бойынша жасалған оқулықтарды парактай отырып, әрі осы сыныптардағы оқушылардың жас ерекшеліктеріне, оқылатын көркем туындылардың құрамына қарай отырып, әр сынып бойынша төмендегі жүйеде әдеби-теориялық ұғым беруге болады деп есептейміз:

Халық ауыз әдебиеті туралы қысқаша түсінік. Әдебиет туралы кіріспе әңгіме. Ауыз әдебиетінің негізгі жанрлары: мақал, мәтел, жұмбақтар, батырлар жыры, қиял-ғажайып ертегілер, әдеби ертегілер туралы алғашқы ұғым.

Мысал жанры. Әдебиеттегі дәстүр туралы, аударма туралы алғашқы түсінік. Өлең, оның өзіндік ерекшелігі, құрылысы жайында кіріспе әңгіме.

Әңгіме жанры. Сюжет, эпизод туралы сөз. Әдеби кейіпкерлер, олардың портреті туралы. Лирика, табиғат вирикесі туралы алғашқы ұғым, гипербол, эпитет, теңеу, кейіптеу туралы түсінік. Көркем шығарманың тақырыбы туралы алғашқы әңгіме.

Монолог, повесть, баллада туралы алғашқы ұғым, шынышыл ертегілер, аңыз, әңгімелер, жаңылтпаштар туралы түсінік, өлең құрылысы, ұйқас түрлерінен хабар беру, суреттеу, баяндау, әңгімелеу; композиция туралы түсініктерін кеңейту, өмірбаяндық әңгіме жанры туралы алғашқы ұғым, сюжетті өлеңдер турал түсінік. Лирика туралы алғашқы ұғым, теңеу, эпитет, метафора туралы төменгі сыныпта алған білімдерін толықтыру.

Шешендік сұрау, шешендік лептеулер, анафора мен эпифора туралы ұғым. Драмалық шығармалар туралы алғашқы түсінік.

4.Қорытынды.

5.Үй тапсырмасы: «Көксерек» фильмінің сюжетін талдау.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Исакова И.И. «Режиссура» мамандығының студенттеріне «Сахна тілі» пәніне оқытудың ерекшеліктері. Дәріс.
2. Утепова А.Қ. «Сахнадағы тіл тазалығы, анық сөйлеудің әдіс-тәсілдері» 2003ж;
3. Ахметов З. «Өлең өрнегі» Мектеп, 1976ж;
4. Қабдолов З. «Сөз өнері» Мектеп, 1976ж;
5. Байсеркеұлы М. Сахна және актер. Оқу құралы, Алматы 1993ж;
6. Тұранқұлова Д. Сахна тілі, Оқу құралы, Алматы 1999ж;
7. Токпанова А.Т. Бүгінгі күнге дейін. Оқу құралы Алматы 1976ж;
8. Васильева Ю.А. «Сценическая речь» С-Петербург, 2005ж;